

Bilaga 6 B Praxisundersökning

Bakgrund

Det finns begränsad kunskap om i vilken utsträckning olika kostråd ges till personer med fetma. För att närmare kartlägga praxis kring kostrådgivning vid fetma genomfördes en enkätstudie. Syftet var att få en översikt av vilka kostrekommendationer vårdpersonal idag ger vid fetma samt att kartlägga eventuella skillnader mellan yrkesgrupper. Som undersökningsmetod valdes en webbaserad enkät med flervalsfrågor.

Inbjudan till att delta i undersökningen skickades till dietister, distriktssköterskor, läkare och samordnare på Barnhälsovårdsenheter (BHV) samt medlemmar i Svensk Förening för Allmänmedicin (SFAM).

Från Dietisternas Riksförbunds (DRF) valdes 344 dietister ut slumpmässigt, varav 202 arbetade i sjukvården och 142 i primärvården. Utav dess visade sig att 37 e-postadresser var inaktuella. Bland de med aktuella e-postadresser svarade 206 personer, vilket motsvarar en svarsfrekvens på 67 %.

Bland Distriktssköterskeföreningen ca 1500 medlemmar gjordes ett slutmässigt urval av 299 distriktssköterskor. Utav dess visade sig att 42 e-postadresser var inaktuella. Bland de med aktuella e-postadresser svarade 112 personer, vilket motsvarar en svarsfrekvens på 44 %.

Från landets Barnhälsovårdsenhet (BVH) fick vi en lista med 75 e-postadresser varav 36 var till överläkare och 39 till samordnare. Endast en e-postadress var inaktuell. Bland de med aktuella e-postadresser svarade 60 personer, vilket motsvarar en svarsfrekvens på 81 %.

Utav Svensk Förening för Allmänmedicin (SFAM) ca 900 medlemmar gjordes ett slutmässigt urval av 297 personer. Utav dess visade sig att 71 e-postadresser var inaktuella. Bland de med aktuella e-postadresser svarade 84 personer, vilket motsvarar en svarsfrekvens på 37 %.

Under period 13 november till 11 december 2012 skickades ett inbjudningsbrev och tre påminnelser ut. Totalt inkom 462 svar, vilket motsvarar en svarsfrekvens på 53 %. I enkätstudier finns en stor risk för snedvridning eftersom de som är mest intresserade och engagerade av en viss fråga kan förmodas vara mer benägna att besvara enkäten än de som inte har lika starka åsikter. Den höga svarsfrekvensen bland dietister och BHV är tillfredställande, men den låga svarsfrekvensen bland distriktssköterskor och medlemmar i SFAM gör att dessa resultat måste tolkas med stor försiktighet. Nedan redovisas resultat från undersökningen.

Bakgrundsfakta

Av de svarande var 206 dietister, 112 Distriktssköterskor, 60 från Barnhälsovårdsenheterna och 84 medlemmar i SFAM. Totalt utgjorde kvinnor 84 procent av det svarande och män 16 procent. De svarande var fördelade över hela landet. Totalt svarade 368 (80 %) att de gav råd till patienter med fetma, varav 82 % gav råd till vuxna och 39 % råd till barn och ungdomar.

Tabell 1. Procentuell fördelning av bakgrundsvariabler per yrkesgrupp bland samtliga svaranden.

	Dietister	Distrikts- sköterskor	BHV	SFAM
Kön				
Man	2	0	20	43
Kvinna	98	100	80	57
Yrke				
Läkare	0	0	48	100
Sjuksköterska	0	77	7	0
Sjuksköterska inom barn/mödrahälsovård	0	20	42	0
Dietist	100	0	2	0
Annat	0	3	2	0
Arbetar i/vid				
Primärvård	40	83	37	95
Medicinklinik	29	1	0	0
Barn/ungdomsklinik	13	0	37	0
Annan arbetsplats	18	16	25	5
När fick du senast fortbildning om kostråd vid fetma?				
Senaste året	18	19	48	22
1 till 5 år sedan	49	39	32	34
6 till 10 år sedan	11	13	9	9
Mer än 10 år sedan	4	9	2	5
Har aldrig fått någon sådan fortbildning	17	21	10	31

Resultat

Nedan följer en sammanställning av resultat för de som svarat att de ger kostråd till patienter med fetma. Tabell 2 redovisar resultat från frågan om de olika yrkesgrupperna känner osäkerhet kring vilka kostråd som är evidensbaserade vid viktminskningsbehandling. Osäkerheten var minst bland dietisterna och högst bland SFAMs medlemmar.

Tabell 2. Procentuell för delning av svar per yrkesgrupp.

	Känner osäkerhet (%)				
	Alltid	Ofta	Ibland	Sällan	Aldrig
Dietister	1	2	30	44	23
Distriktssköterskor	0	13	54	30	4
BHV	0	14	31	49	6
SFAM	5	23	45	22	5

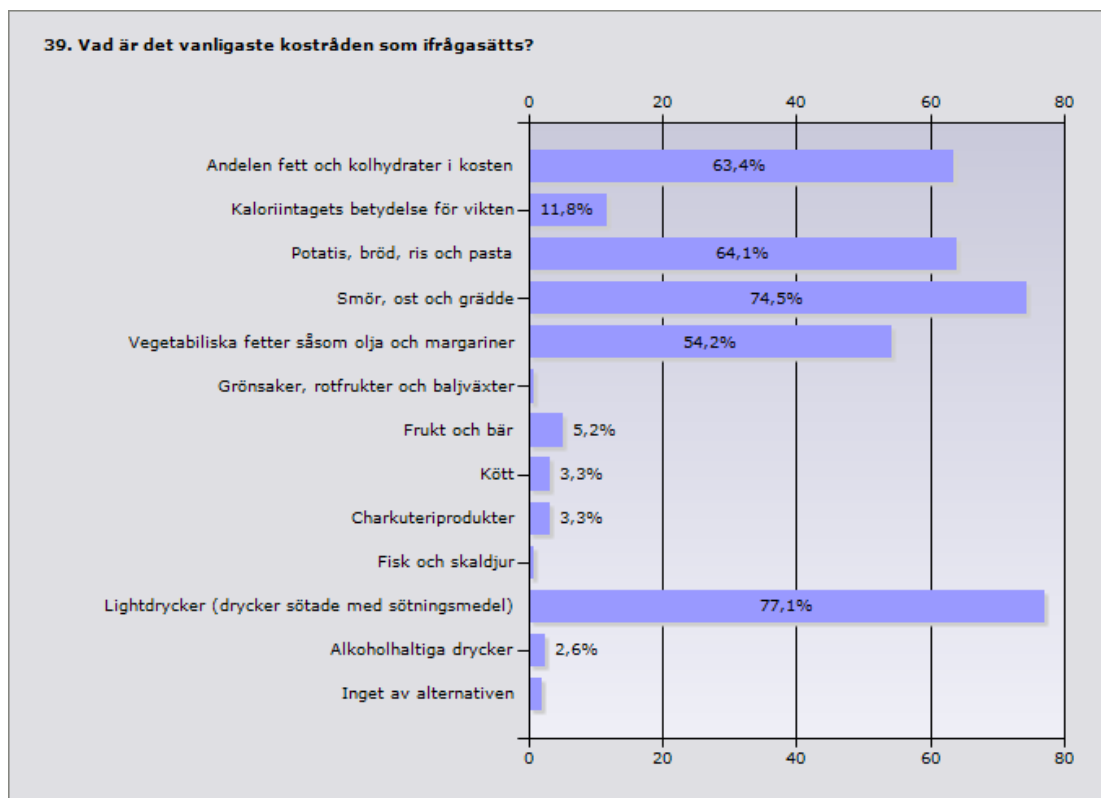
Tabell 3 redovisar resultaten från frågan om de olika yrkesgrupperna upplever att kostråden som de ger till sina patienter ifrågasätts av patienterna .

Tabell 3. Procentuell för delning av svar per yrkesgrupp.

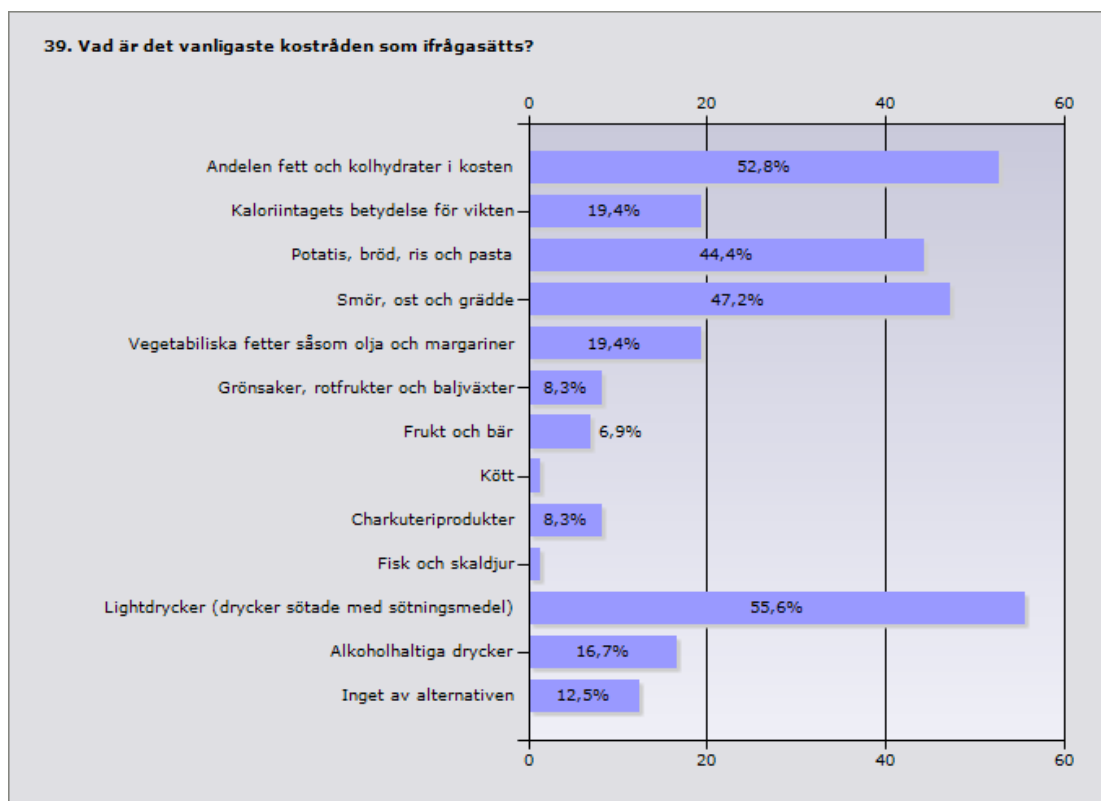
	Kostråd ifrågasätts (%)				
	Alltid	Ofta	Ibland	Sällan	Aldrig
Dietister	0	11	48	38	3
Distriktssköterskor	0	5	41	48	6
BHV	3	3	35	56	3
SFAM	0	4	43	42	11

De kostråd som ifrågasätts oftast avser råd angående andelen fett och kolhydrater i kosten, användning av smör, ost och grädde, samt lightdrycker, se figur 1-4.

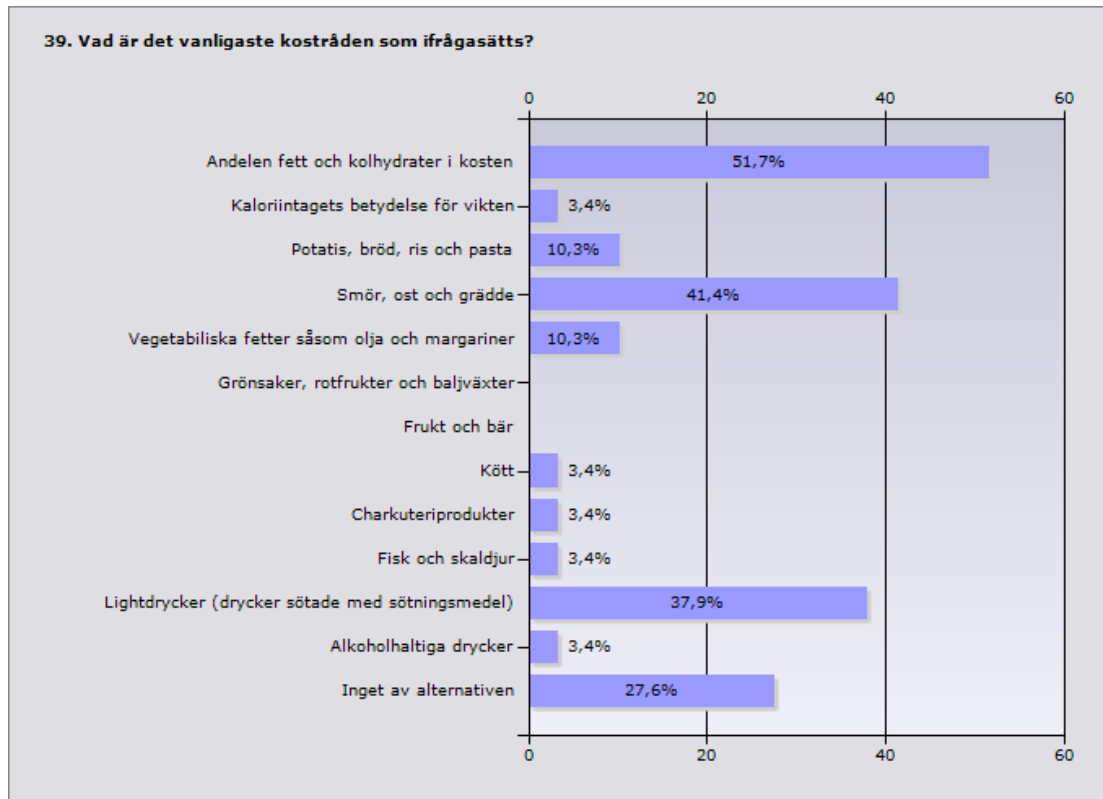
Figur 1. Procentuell fördelning av svar avseende kostråd som ifrågasätts enligt dietister.

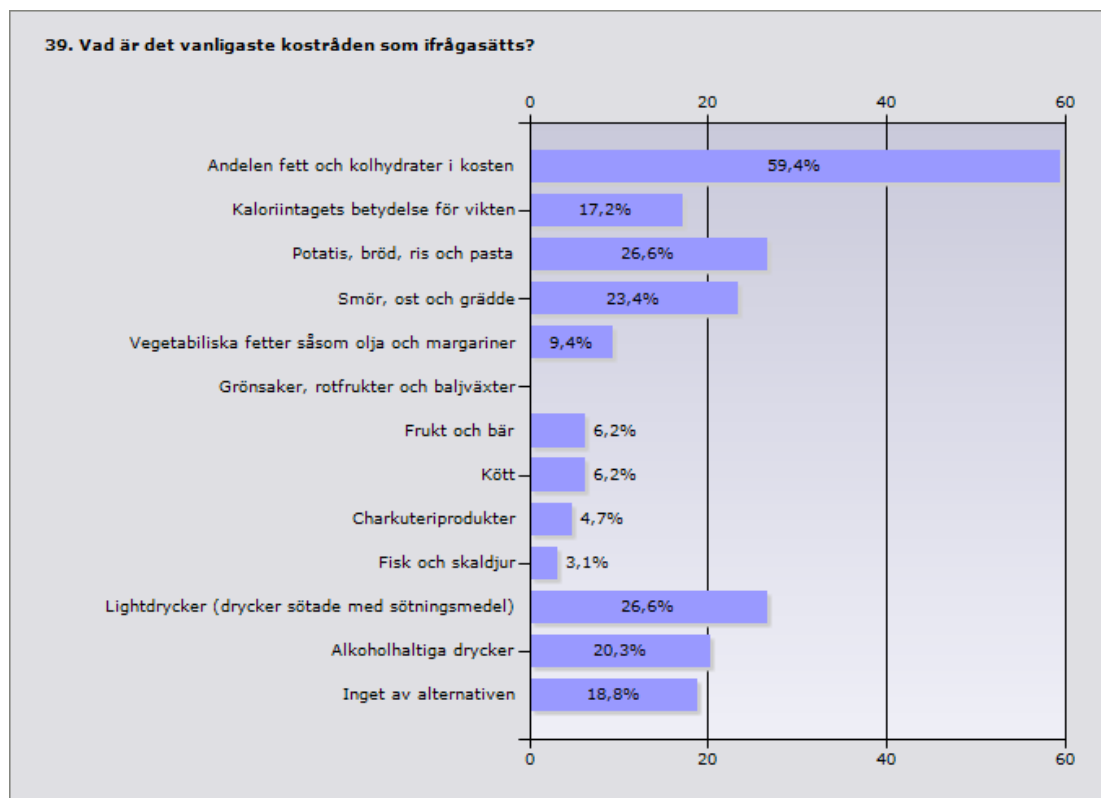
Figur 2. Procentuell fördelning av svar avseende kostråd som ifrågasätts enligt distriktssköterskor.

Figur 3. Procentuell fördelning av svar avseende kostråd som ifrågasätts enligt personal på BHV.

Figur 4. Procentuell fördelning av svar avseende kostråd som ifrågasätts enligt medlemmar i SFAM.

Tabell 4 anger hur ofta de olika yrkesgrupperna ger råd om olika kosten eller dieter. Siffrorna är procentuell fördelning av svar per yrkesgrupp.

Kostråd	Yrkesgrupp	Ger kostråd (%)				
		Alltid	Ofta	Ibland	Sällan	Aldrig
Kost med lågt						
glykemiskt index	Dietister	4	33	38	18	8
	Distriktssköterskor	4	19	29	19	29
	BHV	0	8	11	25	56
	SFAM	5	20	36	21	17
Måttlig						
lågkolhydratkost*	Dietister	2	16	33	31	18
	Distriktssköterskor	1	25	37	10	27
	BHV	0	3	8	33	56
	SFAM	1	33	40	11	15
Medelhavskost	Dietister	4	22	46	20	9
	Distriktssköterskor	5	21	34	16	24
	BHV	0	3	6	21	71
	SFAM	5	34	32	15	14

Strikt

lågkolhydratkost **	Dietister	0	1	2	12	86
	Distriktssköterskor	0	0	8	17	75
	BHV	0	0	0	3	97
	SFAM	0	0	1	19	80

Lågkaloripulver t.ex.

Nutrilett, Modifast,	Dietister	0	3	18	49	29
	Distriktssköterskor	0	1	6	13	79
Allévo, Naturdiet	BHV	0	0	3	3	94
	SFAM	0	0	4	16	80

* 30-45 energiprocent kolhydrater, ** 10-20 energiprocent kolhydrater t.ex. LCHF

Tabell 5 anger hur ofta de olika yrkesgrupperna spontant tar upp följande livsmedel eller aspekter av kosten till diskussion. Siffrorna är procentuell fördelning av svar per yrkesgrupp.

Kostråd	Yrkesgrupp	Livsmedel eller aspekter av kosten som tas upp till diskussion (%)				
		Alltid	Ofta	Ibland	Sällan	Aldrig
Portionsstorlek	Dietister	72	25	3	0	0
	Distriktssköterskor	42	41	12	5	0
	BHV	64	19	14	0	3
	SFAM	31	42	19	5	3
Grönsaker, rotfrukter och baljväxter	Dietister	88	12	0	0	0
	Distriktssköterskor	61	33	6	0	0
	BHV	64	19	14	3	0
	SFAM	49	35	14	3	0
Potatis	Dietister	15	30	43	10	2
	Distriktssköterskor	17	40	26	12	5
	BHV	8	28	25	11	28
	SFAM	8	16	43	28	4
Frukt och bär	Dietister	69	28	3	0	0
	Distriktssköterskor	52	37	8	1	1
	BHV	58	17	25	0	0
	SFAM	26	41	22	10	3
Spannmålsprodukter	Dietister	55	39	6	0	0
	Distriktssköterskor	39	40	19	1	1
	BHV	28	36	28	3	6
	SFAM	16	37	34	11	1

Kostråd	Yrkesgrupp	Alltid	Ofta	Ibland	Sällan	Aldrig
Fullkorn	Dietister	41	46	12	1	0
	Distriktssköterskor	37	52	10	0	1
	BHV	22	26	33	8	0
	SFAM	16	41	37	5	1
Magra mejeriprodukter	Dietister	44	44	11	1	0
	Distriktssköterskor	34	40	22	2	2
	BHV	50	22	19	6	3
	SFAM	14	28	38	19	1
Fetare mejeriprodukter	Dietister	35	46	14	3	1
	Distriktssköterskor	34	33	27	2	4
	BHV	39	28	25	3	6
	SFAM	14	38	34	14	1
Vegetabiliska fetter för matlagning, bakning och smörgås.	Dietister	37	46	15	2	0
	Distriktssköterskor	27	43	20	9	2
	BHV	31	25	28	11	6
	SFAM	16	35	32	12	4
Smör för matlagning, bakning och smörgås.	Dietister	27	39	24	9	0
	Distriktssköterskor	17	40	26	15	3
	BHV	22	19	36	17	6
	SFAM	8	20	42	16	14

Kostråd	Yrkesgrupper	Alltid	Ofta	Ibland	Sällan	Aldrig
Charkuteriprodukter.	Dietister	15	54	28	3	0
	Distriktssköterskor	16	33	38	7	5
	BHV	14	17	31	28	11
	SFAM	5	30	36	20	8
Rent kött.	Dietister	13	40	34	11	2
	Distriktssköterskor	14	35	32	13	6
	BHV	0	17	28	28	25
	SFAM	4	23	41	18	14
Fisk och skaldjur.	Dietister	40	52	8	1	0
	Distriktssköterskor	29	43	24	3	1
	BHV	25	31	22	17	6
	SFAM	23	45	22	8	3
Alkoholhaltiga drycker.	Dietister	17	47	26	8	3
	Distriktssköterskor	35	35	21	4	5
	BHV	20	6	11	26	37
	SFAM	34	47	18	1	0
Byta ut sockersötade drycker mot drycker sötade med sötningsmedel, matlagning, bakning och smörgås.	Dietister	10	26	43	18	2
	Distriktssköterskor	15	23	30	19	13
	BHV	14	22	19	22	22
	SFAM	8	18	24	24	26

Diskussion

Majoriteten av de svarande i praxisundersökningen arbetar i primärvården och är ett urval av personal som jobbar med att ge kostråd till patienter med fetma inom den svenska sjukvården. En relativt stor andel uppger att de känner osäkerhet kring vilka kostråd som evidensbaserad vid viktminskningsbehandling. Det indikerar att det finns behov av en systematisk litteraturgenomgång på området som är relevant för denna personalgrupp. En relativt stor andel anger även att de kostråd de ger ifrågasätts av patienterna. De kostråd som ifrågasätts oftast avser kostråd om andelen fett och kolhydrater i kosten, användning av smör, ost och grädde, samt lightdrycker, vilket avspeglar debatten i massmedia och samhället.

Svarsfrekvensen var hög bland dietister och Barnhälsovårdsenheter, men låg bland distriktssköterskorna och medlemmar i Svensk Förening för Allmänmedicin, vilket gav en genomsnittlig svarsfrekvens på 53 % för hela gruppen. Man kan även anta att de som valt att svara skiljer sig från de som inte svarat t.ex. genom ett större intresse för kostfrågorna. I enkätstudier av denna typ finns dessutom risk för att man svarar som man tror att det förväntas av en. Resultaten bör därför tolkas med försiktig het och gör det svårt att dra allför långtgående slutsatser utifrån resultaten.

Trots dessa svagheter ger resultaten signaler om att det i primärvården finns ett behov av information om vad som är evidensbaserade metoder för kostbehandling av patienter med fetma samt att sätta dessa metoder i relation till den allmänna samhällsdebatten kring olika kost.

Nedan följer en utskrift av frågorna i den webbaserade enkät som användes i praxisundersökningen.

Välkommen till en praxisundersökning för projektet ”Mat vid fetma”!

Undersökningen utförs av SBU under hösten 2012.

Ger du kostråd till patienter med fetma?

- Ja
- Nej

(Om ”Ja” ombads deltagarna svara på följande frågor)

Vilka ger du huvudsakligen kostråd till?

Markera ett eller två svarsalternativ.

- Barn och ungdomar
- Vuxna

Ange hur ofta du ger råd om följande kosten/dieter:

Kost med lågt glykemiskt index (Låg-GI kost)

- Alltid
- Ofta
- Ibland
- Sällan
- Aldrig

Ange hur ofta du ger råd om följande kosten/dieter:

Måttlig lågkolhydratkost d.v.s. 30-45 energiprocent kolhydrater

- Alltid
- Ofta
- Ibland
- Sällan
- Aldrig

Ange hur ofta du ger råd om följande kosten/dieter:

Medelhavskosten

- Alltid
- Ofta
- Ibland
- Sällan
- Aldrig

Ange hur ofta du ger råd om följande kosten/dieter:

Extrem lågkolhydratkost d.v.s. 10-20 energiprocent kolhydrater,
t.ex. LCHF (low-carbohydrate high-fat)

- Alltid
- Ofta
- Ibland
- Sällan
- Aldrig

Ange hur ofta du ger råd om följande kosten/dieter:

Lågkaloripulver t.ex. Nutrilett, Modifast, Allévo, Naturdiet

- Alltid
- Ofta
- Ibland
- Sällan
- Aldrig

Ger du andra råd än de som nämnts hittills?

- Ja, jag ger följande råd: _____
- Nej
- Vet ej

Hur ofta tar du spontant upp följande till diskussion?

Portionsstorlek

- Alltid
- Ofta
- Ibland
- Sällan
- Aldrig

Hur ofta tar du spontant upp följande till diskussion?

Grönsaker, rotfrukter och baljväxter (räkna inte med potatis).

- Alltid
- Ofta
- Ibland
- Sällan
- Aldrig

Rekommenderar du vanligen ökning eller minskning av grönsaker, rotfrukter och baljväxter?

Räkna inte med potatis.

- Öka
- Minska

Hur ofta tar du spontant upp följande till diskussion?

Potatis

- Alltid
- Ofta
- Ibland
- Sällan
- Aldrig

Rekommenderar du vanligen ökning eller minskning av potatis?

- Öka
- Minska

Hur ofta tar du spontant upp följande till diskussion?

Frukt och bär

- Alltid
- Ofta
- Ibland
- Sällan
- Aldrig

Rekommenderar du vanligen ökning eller minskning av frukt och bär?

- Öka

- Minska

Hur ofta tar du spontant upp följande till diskussion?

Spannmålsprodukter såsom bröd, mjöl, gryn, pasta, ris.

- Alltid
- Ofta
- Ibland
- Sällan
- Aldrig

Rekommenderar du vanligen ökning eller minskning av spannmålsprodukter?

- Öka
- Minska

Hur ofta tar du spontant upp följande till diskussion?

Fullkorn.

- Alltid
- Ofta
- Ibland
- Sällan
- Aldrig

Rekommenderar du vanligen ökning eller minskning av fullkorn?

- Öka
- Minska

Hur ofta tar du spontant upp följande till diskussion?

Magra mejeriprodukter t.ex. mjölk, grädde, ost.

- Alltid
- Ofta
- Ibland
- Sällan
- Aldrig

Rekommenderar du vanligen ökning eller minskning av magra mejeriprodukter?

- Öka
- Minska

Hur ofta tar du spontant upp följande till diskussion?

Fetare mejeriprodukter t.ex. mjölk, grädde, ost.

- Alltid
- Ofta
- Ibland

SBU. Mat vid fetma. En systematisk litteraturöversikt. Stockholm: Statens beredning för medicinsk utvärdering (SBU); 2013. SBU-rapport nr 218.

- Sällan
- Aldrig

Rekommenderar du vanligen ökning eller minskning av fetare mejeriprodukter?

- Öka
- Minska

Hur ofta tar du spontant upp följande till diskussion?

Vegetabiliska fetter för matlagning, bakning och smörgås.

- Alltid
- Ofta
- Ibland
- Sällan
- Aldrig

Rekommenderar du vanligen ökning eller minskning av vegetabiliska fetter?

- Öka
- Minska

Hur ofta tar du spontant upp följande till diskussion?

Smör för matlagning, bakning och smörgås.

SBU. Mat vid fetma. En systematisk litteraturöversikt. Stockholm: Statens beredning för medicinsk utvärdering (SBU); 2013. SBU-rapport nr 218.

- Alltid
- Ofta
- Ibland
- Sällan
- Aldrig

Rekommenderar du vanligen ökning eller minskning av smör?

- Öka
- Minska

Hur ofta tar du spontant upp följande till diskussion?

Charkuteriprodukter.

- Alltid
- Ofta
- Ibland
- Sällan
- Aldrig

Rekommenderar du vanligen ökning eller minskning av charkuteriprodukter?

- Öka
- Minska

Hur ofta tar du spontant upp följande till diskussion?

Rent kött.

- Alltid
- Ofta
- Ibland
- Sällan
- Aldrig

Rekommenderar du vanligen ökning eller minskning av rent kött ?

- Öka
- Minska

Hur ofta tar du spontant upp följande till diskussion?

Fisk och skaldjur.

- Alltid
- Ofta
- Ibland
- Sällan
- Aldrig

Rekommenderar du vanligen ökning eller minskning av fisk och skaldjur?

- Öka
- Minska

Hur ofta tar du spontant upp följande till diskussion?

Alkoholhaltiga drycker.

- Alltid
- Ofta
- Ibland
- Sällan
- Aldrig

Rekommenderar du vanligen ökning eller minskning av alkoholhaltiga drycker?

- Öka
- Minska

Hur ofta tar du spontant upp följande till diskussion?

Byta ut sockersötade drycker mot drycker sötade med sötningsmedel.

- Alltid
- Ofta
- Ibland
- Sällan
- Aldrig

Känner du osäkerhet kring vilka kostråd som är evidensbaserade vid viktminskningsbehandling?

- Alltid
- Ofta
- Ibland
- Sällan
- Aldrig

Ifrågasätts de kostråd du ger av dina patienter?

- Alltid
- Ofta
- Ibland
- Sällan
- Aldrig

Vad är det vanligaste kostråden som ifrågasätts?

Markera ett eller flera alternativ.

- Andelen fett och kolhydrater i kosten
- Kaloriintagets betydelse för vikten
- Potatis, bröd, ris och pasta
- Smör, ost och grädde
- Vegetabiliska fetter såsom olja och margariner
- Grönsaker, rotfrukter och baljväxter
- Frukt och bär
- Kött

SBU. Mat vid fetma. En systematisk litteraturöversikt. Stockholm: Statens beredning för medicinsk utvärdering (SBU); 2013. SBU-rapport nr 218.

- Charkuteriprodukter
- Fisk och skaldjur
- Lightdrycker (drycker sötade med sötningsmedel)
- Alkoholhaltiga drycker
- Inget av alternativen

Något om dig själv

Vi vill kartlägga om de arbetssätt som förekommer kan knytas till kön, yrke, var man arbetar och när/var man fått sin grundutbildning

Kön

- Man
- Kvinna

Yrke

- Läkare
- Sjuksköterska
- Sjuksköterska inom barn/mödrahälsovård
- Dietist
- Annat

Arbetar i/vid

- Primärvård
- Medicinklinik
- Barn/ungdomsklinik

- Annan arbetsplats _____

När avslutade du din grundutbildning till ditt nuvarande yrke?

- Före 1980
 På 1980-talet
 På 1990-talet
 På 2000-talet

Inom vilken sjukvårdsregion genomgick du merparten av din grundutbildning?

- Norra
 Uppsala-Örebro
 Stockholm-Gotland
 Sydöstra
 Västra
 Skåne
 Annat

När fick du senast fortbildning om kostråd vid fetma?

- Senaste året
 1 till 5 år sedan
 6 till 10 år sedan
 Mer än 10 år sedan
 Har aldrig fått någon sådan fortbildning

I vems regi var senaste utbildning om kostråd vid fetma som du fick?

Arrangör: _____

Minns ej

Varmt tack för att Du tog dig tid att besvara dessa frågor!

